

İspanya Hükümet Sistemi Üzerine Bir Değerlendirme^(*)

An Assessment of the Spanish Government System

Murat Enes PAKSOY^(**)

Öz:

Bu çalışmanın amacı İspanya Krallığı'nın tarihsel gelişiminden bugüne kadar geçirdiği süreçleri inceleyip günümüzde gelinen durumu irdelemek ve hükümet sisteminin başarılı olup olmadığını incelemektir. Birliğini ancak 15. Yüzyılda sağlamayı başaran İspanya ilk anayasa denemelerini 19. yüzyılın başlarında yapmaya başladı. 1936-1939 arası yaşanan iç savaş ve ardından gelen Franco diktatörlüğü İspanya'yı dışarıya kapalı bir ülke haline getirse de 1975'te Franco'nun ölümüyle dünyaya açılmaya başlayan İspanya 1978 de anayasasını yaptı ve bugünkü siyasi yapıyı oluşturan parlamenter monarşik yapı ortaya çıktı. Günümüzde ise özerk bölgelerin bağımsızlık talepleri İspanya'nın en güncel sorununu oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler:

Rasyonelleştirilmiş Parlamenterizm, Kongre, Senato, Katalonya, Bask.

Abstract:

This study's purpose is to scrutinize Spanish Kingdom's situation became today and investigate if the government system is successful or not by analyzing its historical improvement and processes it had been through. Spain, which succeed its unity in 15th Century, started its initial constitution trials at the beginning of 19th Century. Even though the civil war between 1936 and 1939 and Franco's Dictatorship that came afterwards resulted in Spain to be closed to outside, Spain started to open up to world along with Franco's death in 1975, established its constitution in 1978 and parliamentary monarchic structure that build today's political structure came out. Nowadays the current issues of Spain are comprising of autonomus regions' independence demands.

Keywords:

Rationalized Parliamentaryism, Congress, Senate, Catalonia, Basque.

^(*) Makale Hakem denetiminden geçmiştir.

Makalenin Editörlüğe Gönderildiği Tarih: 15.05.2021, Makalenin Kabul Tarihi: 23.06.2021.

^(**) Adalet Bakanlığı, Cumhuriyet Savcısı Adayı, Yüksek Lisans Öğrencisi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Kamu Hukuku Anabilim Dalı,
E-posta: muratenes9797@gmail.com,
Orcid No: <https://orcid.org/0000-0003-2980-2683>.

GİRİŞ

Devlet, bir ülke (toprak parçası) ve içinde yaşayan insanlardan oluşan siyasal bakımdan örgütlenmiş bir tüzel varlıktır. İçinde yaşayan insanların refahı ve güvenliği için gerekli bulunan devlet kurumu ortaya çıktığı günden beri devletin nasıl yönetilmesi gerektiği tartışma konusu olmuştur. En temel rejimlerden olan Monarşi, Oligarşi, Cumhuriyet, Teokrasi gibi yönetim biçimleri farklı dönemlerde farklı ülkelerde uygulanmıştır. Demokrasi kavramı ise antik Yunandan gelen ve etimolojik köken olarak demos (halk), kratos (egemenlik) şeklinde ayrılan farklı rejimlerde uygulanabilmesi mümkün olan bir sistemdir. Bu anlamda bakıldığında demokratik bir monarşi mümkündür. Bu durumun en önemli örneği Birleşik Krallıktır. Hollanda, İsveç, Danimarka, Belçika ve İspanya'da da aynı şekilde demokratik bir monarşi olduğundan söz etmek mümkündür. Günümüzdeki monarşik sistemlere bakıldığında kral veya kraliçenin etkisinin azaldığını esas yetkinin hükümette olduğunu görmek mümkündür. Öyleyse ülkenin hükümet sistemi, düzenin monarşi veya cumhuriyet olmasından daha çok önem arz etmektedir. Bu bağlamda öncelikle genel olarak parlamenter sistemin artı ve eksileri ele alınacak, rasyonelleştirilmiş parlamenterizm kavramına değinilecek ve İspanya'nın başarılı bir parlamenter sistem örneği olup olmadığı okuyucuya açıklanmaya çalışılacaktır.

I. İSPANYA KRALLIĞI'NIN TARİHİ VE ANAYASAL GELİŞMELER

İspanya diğer Avrupa ülkelerine nazaran siyasi birliğini daha erken kurmuş (15. yy) ve güçlü bir devletin altyapısını oluşturmuştur. 16. yy'da ise Avrupa'nın en büyük gücü olan İspanya, ulusallık düzeyini aşarak dünyada söz sahibi bir ülke olmuştur. Bu dönemden itibaren coğrafi keşiflerle etkili olan İspanya Amerika'ya ve bütün dünyaya yayılmış ve dilleri günümüzde dünyada en çok konuşulan dillerden biri haline gelmiştir.

İspanya'nın bugünkü yapısının temelini 1812 Cadix Anayasası oluşturmaktadır. Bu anayasa ülkeyi il ve belediye olarak iki temel idari birime bölmüştür.¹ 1882 den sonra Özellikle Katalonya ve Bask bölgelerinde yerleşme eğilimi artınca ve ulusçuluk yaygınlaşınca yerel yönetimler güçlendirilmiştir. 1931 Yerel seçiminin ardından ilan edilen 2. cumhuriyet ise yerel yönetimlere yeni haklar tanımaya devam etmiştir, yerel yönetimlerin özerkliğini kabul etmiş ve belediyelerin kendi işlerini kendi yöneteceğini karara bağlamıştır.

¹ Yıldız, Mete: İspanya Yönetim Sistemi'ndeki Tekçilik ve Federalizm Tartışmalarının Değerlendirilmesi, H.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Cilt: 29, Sayı: 2, 2011, s. 177.

1936'da yapılan seçimi solcular kazanmış ve solcu cumhuriyetçiler ile sağcı milliyetçiler arasında giderek artan gerilim iç savaşa sebebiyet vermiştir. Nazi Almanyası ve Mussolini İtalyası milliyetçilere destek vermiş SSCB ise cumhuriyetçi kanadı desteklemiştir. 1936-1939 arasında süren bu iç savaş General Francisco Franco liderliğindeki milliyetçilerin kesin zaferi ile sonuçlanmıştır.

Franco döneminde devlet askeri bir yapıya büründürülmüş, devletin bütün erkleri Franco'nun şahsında toplanmış, çok sıkı merkezîyetçi bir sistem kurmuştur. 1975 yılında Franco'nun ölümü ile İspanya bir nevi "tecrit" döneminden çıkmış buradan sonra dünyaya açılmaya başlamış, uluslararası ilişkilere daha çok önem vermiş, 1982'de NATO ve 1986'da Avrupa Birliğine katılmıştır.

II. GENEL ANLAMDA HÜKÜMET SİSTEMLERİNİN TASNİFİ

Bir hükümet sisteminin tasnifinde öncelikli olarak ele alınacak husus, demokrasiler için yasama ve yürütme erkleri arasındaki ilişkilidir. Elbette ki bu ayrım öncelikli olarak kuvvetler birliği ve kuvvetler ayrılığı modellerinden kuvvetler ayrılığı seçilerek yapılmaktadır. Çünkü kuvvetler birliği rejimleri genellikle demokratik olmayıp bir diktatörlük veya mutlak monarşi olarak görülmektedir. Kuvvetlerin tamamının yasamaya özgülediği sisteme 'meclis hükümeti sistemi'de denmektedir. Kuvvetlerin tamamının yürütmede birleşmesine ise 'mutlak monarşi' adı verilmektedir. Kuvvetler ayrılığı ise başkanlık, yarı başkanlık ve parlamenter sistem olarak üçe ayrılmaktadır. Parlamenter sistem yumuşak kuvvetler ayrılığı olarak kabul edilmekte iken başkanlık sistemi kuvvetlerin sert ayrılığına dayanır. Parlamenter sistemlere genellikle zayıf hükümetler çıkardığı ve istikrarı sağlayamadığı eleştirileri yapılmakta iken başkanlık sisteminde ise meclis ve başkanın farklı görüşlerden olmaları durumunda sistem krizine yol açacağı eleştirileri yapılmaktadır. İspanya örneğine baktığımızda Parlamenter monarşi olduğu görülmekte olup ilerleyen kısımlarda rasyonelleştirilmiş parlamentarizmin araçlarından ne kadar yararlanabildiği ve yasama yürütme ilişkilerinin nasıl olduğu tartışılacaktır.

III. İSPANYA KRALLIĞI HÜKÜMET SİSTEMİ

Franco'nun ölümünün ardından öncelikle 1976'da siyasi reform yasaları da denen sekiz temel yasa ile İspanya'nın siyasal değişimini sağlayarak sistem demokratikleştirilmiş, siyasi partilerin demokrasinin vazgeçilmez bir parçası

olduğu ve meclisin üstünlüğü kabul edilmiş daha sonra 1977’de yapılan seçimlerde kurucu meclis olarak görev yapan iki kanatlı parlamento İspanya’nın günümüzde de yürürlükte olan 29 Aralık 1978 tarihli anayasasını yapmıştır. Bu anayasa temel olarak herhangi bir değişikliğe uğramamış yalnızca Avrupa Birliği’nin kabul ettiği antlaşmalardan olan Maastricht Antlaşması (1992) sebebiyle bazı değişiklikler yapılmıştır.

A. Yasama Organı

Yasama organı, ‘**Cortes Generales**’ de denen parlamentodur. İspanyol milletini temsil eden parlamento 2 kanatlıdır. Kongre ve senatodan meydana gelir. Parlamento devletin bütçelerini onaylayan, hükümet politikalarını denetleyen ve kendisine anayasa ile tanınan diğer bazı yetkileri kullanan organdır. Bir kimse hem kongre hem senato üyesi olamaz bunun yanında özerk bölge meclisi üyeleri de aynı anda kongre üyesi olamaz, fakat bu kişiler sistemin mantığına uygun bir biçimde senato üyesi olabilirler. Çünkü senato bölgesel temsiliyi sağladığı organdır. Kongre üyelerinin tamamı seçimle belirlenirken senato üyelerinin bir kısmı atama ile gelir. Meclisin mevcut 350 üyesi her bir seçim bölgesinden ‘**Nispi Seçim Sistemi**’² ile ‘**D’hondt metodu**’³ kullanılarak seçilirler.

Yasa yapmaya giden yolda kongre senato ve hükümet süreci başlatabilir. Yasa tasarılarını hükümet doğrudan veya özerk toplulukların teklifi ile sunar. Yasa tekliflerini ise halk, milletvekilleri, senatörler ve özerk topluluklar sunabilirler.

Bunun yanında ‘**halk girişimi**’⁴ şeklinde bir yol vardır. Bu durum hükümet dışı kanun tasarısı sunmanın tek yoludur. Halk tarafından bu yola gidilebilmesi için en az 500 bin imza gereklidir. Günümüzde bu yolun fiilen kullanılmasının imkânsızlaştığı ve işlevinin olmadığı eleştirileri yapılmaktadır. Çünkü anayasa bu yetkinin sınırlarının bir organik kanun ile çizileceğini belirtmekte ve ayrıca milletlerarası ilişkiler, af, vergi konularına ilişkin konularda halk girişimi yapılamayacağı belirlenmiştir.

² Oransal temsil sistemi de denen bu yöntem çoğunluk partisi dışındaki partilerin de kuvvetleri oranında üye seçmelerini sağlayan seçim biçimidir.

³ Bir seçim çevresinde her partinin aldığı oy toplamı, sırasıyla bire ikiye üçe dörde... bölünür ve o seçim çevresinin çıkaracağı milletvekili sayısına ulaşıncaya kadar bu işleme devam edilir. Elde edilen paylar, parti farkı gözetmeksizin büyükten küçüğe doğru sıralanır.

⁴ Halkın belli sayıda imza toplayarak bir konuda kanun çıkarılması veya mevcut kanunun değiştirilmesi amacıyla parlamentoyu harekete geçirme yöntemidir.

Kongre ve senato üyeleri Türkiye'dekine benzer bir yasama dokunulmazlığına ve sorumsuzluğa sahiptir. Görevleriyle ilgili söyledikleri sözler sebebiyle ifade hürriyetine sahiptirler. Bu yargısal bağışıklık görev süreleri sona erdikten sonra da devam eder. Bir başka ifadeyle görev sürelerinde görevleriyle ilgili kullandıkları ifadelerden dolayı süresiz bir biçimde sorumsuzdurlar. Dokunulmazlıkta ise suçüstü hali istisna olmak üzere parlamentonun izni olmadıkça suçlanamazlar, sorgulanamazlar, tutuklanamazlar.

İspanya Yüksek mahkemesinin içtihatlarında da belirtildiği üzere, yasama sorumsuzluğu ve dokunulmazlığının amacı parlamenterleri ayrıcalıklı bir konuma getirmek olmayıp parlamentodaki sözleri ve fikirlerini özgürce ifade edebilmelerini sağlamak ve temelsiz cezai soruşturma ve kovuşturmalardan uzak tutmaktır.

1. Kongre

Kongrenin 300 ile 400 arasında milletvekili sayısına sahip olması öngörülmüştür. (AY 68) Şu anki milletvekili sayısı 350'dir. Milletvekillerinin görev süresi dört yıldır. Anayasaya bakıldığında kongrenin yetki anlamında senato karşısında açıkça üstünlüğü göze çarpmakta olup asıl meclis kongredir denebilir. Yasama ve yürütmeyi denetlemek kongrenin temel görevlerindedir. Kongre hükümeti oluşturur ve aynı zamanda oluşturulmuş bir hükümete güvenoyu verir. Burada belirtmek gerekir ki Senatonun hükümete güvenoyu verme konusunda bir rolü yoktur.⁵

Kongre, kanun ve bütçenin ilk görüşüldüğü yerdir. Komisyonları aracılığıyla kanun taslaklarını hazırlar. Kabul ettiği kanun tekliflerini senatoya teslim eder, senato kabul ederse teklif kanunlaşır, senatonun veto yetkisi de bulunmaktadır. Fakat bu yetkisini kullanabilmesi için salt çoğunluğa ulaşması gerekir. Salt çoğunlukla veto edilen teklif tekrar kongreye gelir, kongre ise salt çoğunlukla vetoyu kaldırabilir, senatonun değiştirerek kabul ettiği teklifler hakkında da aynı kural geçerlidir. Senatonun vetoyu 2 ay içerisinde yapması gerekir aksi halde kongre yalnızca basit çoğunluğa dayanarak kabul edebilir. Buradan anlaşılacağı üzere senatonun veto yetkisini veya değiştirerek onama yetkisini kullanması hallerinin her ikisinde de son kararı verme yetkisi kongreye aittir.

Kongrede; meclis grupları oluşturulur. Bir meclis grubu en az 15 vekilden oluşmak zorundadır fakat eğer beş partinin milletvekilleri, üye oldukları parti

---

⁵ Bakırcı, Fahri: İspanya Parlamentosunun Yapı ve İşleyişi Üzerine, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Cilt: 63, Sayı: 1, 2014, s. 9.

ülke çapında %5 oy aldıysa ya da seçildiği bölgede %15 oy aldıysa kendileri meclis grubu oluşturabilirler. Seçilen bir milletvekili partisi dışında başka bir meclis grubuna üye olamaz ya da herhangi bir meclis grubu kuramaz.⁶

Kongre içtüzüğünü kendi üye tam sayısının salt çoğunluğuyla oluşturur. İçtüzükte ise çalışma prensipleri belirlenir. Rasyonelleştirme tekniklerinden yararlanılan içtüzük çelişkilere yer vermeyecek şekilde kurgulanmıştır, aşılması gereken bazı eksik hususlar fiili uygulamayla tamamlanmıştır.⁷

Parlamento gündemini başkan belirler. Başkan bu gündemi tek başına değil parlamenter grup sözcüleri kurulu ile birlikte kullanır. Bunun yanında acil işleri gündeme yine kurul alır. Gündemin yalnızca en az iki parlamenter grubun ya da parlamentonun beşte birinin isteğiyle değiştirilmesi mümkündür.⁸

Salı günleri kanun teklifleri görüşülür ve tekliflerin meclis gündemine alınması önceliği parlamenter grupların sayıları dikkate alınır. Çarşamba günü ise rasyonelleştirme tekniklerinden soru ve sorgulama usulü uygulanır. Meclis çalıştığı haftalarda çalışma süresinin en az 2 saatini bu işe ayırmakla yükümlüdür.⁹

Siyasi parti grubu kurabilmek için 20 üyeye sahip olmak gerektiğinden bağımsız milletvekilleri ve grup kuramayan partilere de sayıları oranında yetki verebilmek amacıyla siyasi parti grubu değil parlamenter grup anlayışı getirilmiştir ve bu parlamenter gruba dâhil olanlar aynı siyasi partiden olmak zorunda değildirler. Bu durum parlamenter grupların çok etkin olmasını sağlayan bir rasyonelleştirme tekniğidir.¹⁰

Parlamenter grup dışında kalan üyeler ise zorunlu olarak karma gruba dâhil olurlar. Bir vekil birden fazla gruba aynı anda dâhil olamaz. Parlamenter grubun onayı olursa bir üye başka bir gruba dâhil olabilir.¹¹

Parlamenter gruplara gereken maddi destek sağlanmış olup hepsine öncelikle eşit miktarda bir kaynak ayrılmıştır, zorunlu giderlere yetecek bu miktarın dışında ise hakkaniyet gereği parlamenter gruplara milletvekili sayısı oranında ek ödenek ayrılır.¹²

⁶ Bakırcı, s. 18.

⁷ Bakırcı, s. 18.

⁸ Bakırcı, s. 15.

⁹ Bakırcı, s. 15.

¹⁰ Bakırcı, s. 18.

¹¹ Bakırcı, s. 19.

¹² Bakırcı, s. 21.

Bir diğer oluşum ise Parlamenter Grup Sözcüleri Kuruludur. Kongre başkanı kurula da başkanlık eder. Kurulu toplantıya çağırmanın 3 yolu vardır. Parlamentonun beşte biri, en az parlamenter grubun talebi veya doğrudan başkanın istemiyle çağrılır. Kongre çalışma takvimi ve gündemi burada belirlenir. Elbette hükümet temsilcileri de bu toplantıya katılarak kendi fikirlerini beyan edebilirler.¹³

TBMM'deki Başkanlık Divanına benzer olarak bir büro bulunmaktadır. İktüzükten aldığı yetkiyle kongreyi yönetir. Kongre başkanı büronun da başkanıdır. Büroda zaman kayıplarına yer vermemek amacıyla ilk toplantıdan önce geçici büro oluşturulur. Bu geçici büro en yaşlı üye ve en genç iki üyeden oluşur. İlk toplantıyı yönetirler ve ilk toplantıda iktüzüğe göre büro seçiminin yapılması gerekmektedir. Sırayla önce ilk toplantıda üye tamsayısının salt çoğunluğu aranır ve daha sonra ikinci oylamada bu çoğunluğa ulaşılamazsa en yüksek oyu alan iki aday arasından daha fazla oy alan kişi başkan seçilir.¹⁴

2. Senato

Yasama organı olan parlamentonun diğer kanadını oluşturan senato bölgelerin temsilci göndermesi esasına dayanarak oluşturulur. Bölgesel temsile dayanması sebebiyle de özerk yönetimlere sahip toplulukların üyelerinin senatoya girmesi yasaklanmamıştır. Yukarıda belirtildiği üzere senatonun veto yetkisi ve değiştirerek kabul etme yetkisi bulunmaktadır. Bunun yanında senatörler de yasa teklifi sunabilir.

Senatörlerin seçimleri anayasaya göre farklı kaynaklardan olmaktadır;

Özerk bir bölgedeki her bir milyon nüfusa bir senatör seçilir. Ada illerinde ada konseyleri bu seçimi yaparlar. Her il dört senatör seçer, istisnai olarak 2 senatör gönderen iller de bulunmaktadır. Bu iller İspanya'nın Kuzey Afrika'daki toprakları olan Ceuta ve Melila kentleridir.¹⁵ Günümüzde senatonun 266 üyesi bulunmaktadır.

B. Yürütme Organı

Yürütme organı kral ve hükümetten ibarettir. Hükümet başbakan, bakanlar, başbakan yardımcıları ve yasayla tesis edilebilecek diğer üyelerden oluşur.

---

¹³ Bakırcı, s. 21.

¹⁴ Bakırcı, ss. 22-23.

¹⁵ Bakırcı, s. 10.

1. Kral

Devlet başkanı kraldır. Ülkeyi uluslararası arenada temsil eden en üst düzey makamdır, uluslararası ilişkileri yürütür. Krallık makamı kalıtsaldır, babadan oğula geçer. 2014'ten bu yana İspanya Kralı VI. Felipe bu makamdadır. Meclisin ve hükümetin kabul ettiği kanunları onaylayıp yayımlar. Yetkileri kısıtlıdır çünkü hükümetten bağımsız herhangi bir yürütme yetkisine istisnai haller dışında sahip değildir. Kralın yapacağı işlemlerin tümü Başbakan ya da onun bakanlarından en az birisinin imzasıyla gerçekleşir. **Destek imza** yöntemi de denen bu usul esas yetkinin hükümete ait olduğunu gösterir.¹⁶

Kral, siyasi partilerle bir toplantı yaptıktan sonra başbakanı atar, başbakanın önerisi üzerine de diğer bakanları atar. İstisnai olarak kralın parlamentoyu feshetme ve gerekli gördüğü hallerde halkoyuna gitme yetkileri bulunmaktadır. Hükümetten bağımsız olarak gerçekleştirebileceği bu enstrümanlar krallığın tamamen sembolik bir makam olmadığına işaretidir.

Kral, sembolik olarak silahlı kuvvetlerin başkomutanı sıfatına haizdir. Hükümetin yaptığı parlamentonun feshine ilişkin kararnamelemleri yayımlar. Anayasa mahkemesi üyelerini atar. Bazı suçlarda af yetkisi vardır. Hükümete 2 ay içinde güvenoyu verilmemesi halinde parlamentonun iki kanadının da feshine karar verir.

2. Hükümet

Hükümetin yaptığı işlerin sorumluluğu başbakana aittir. Hükümet programını başbakan bakanları aracılığıyla hazırlar ve bakanlıkların çalışmasını denetleyip kontrol eder. Krala bakan olmasını istediği kişilerin listesini hazırlayıp sunar. Yüksek bürokratların bir kısmını ve illerdeki valileri belirler. 2018'den beri başbakanlık koltuğunda Pedro Sanchez oturmaktadır.

Başbakan, bakanlar kurulu ile görüşerek kongre ve senatoyu feshedebilir. Bu yetki herhangi bir şarta bağlı değildir. Fesihle beraber bir seçim tarihi de belirlenir.

Bakanlar kurulu iç ve dış siyaseti, askeri politikayı ve milli savunmaya ilişkin politikaları belirler. Yaptığı icraatlardan dolayı yalnızca kongre tarafından gensoru verilebilir, kongreye hesap verir.

¹⁶ Milliyet Gazetecilik A.Ş., İspanya, Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, İstanbul, Cilt: 11, 1992, s. 5826.

Bakanların her birisi kendi bakanlığındaki yetkileri dolayısıyla başbakana karşı sorumludurlar. Yetkilerinin bir kısmını hiyerarşik olarak alt makamlara devrederler. Yetki alanlarıyla ilgili bir takım düzenlemeler yaparlar, genel emirler çıkarabilirler, bakanlıklarıyla ilgili konularla sınırlı olmak üzere sözleşme imzalayabilirler. Yaptıkları icraatlarla ilgili parlamentodaki komisyonlara, kongreye veya senatoya açıklama yapmak mecburiyetindedirler. Bakanlık kadrosunda genel sekreterler, genel müdürler, genel müdür yardımcıları, genel teknik sekreterler görev yaparlar. Bakanın talebiyle kanunda gösterilen şartları taşıyanlar arasından bakanlar kurulu kararnamesiyle atanırlar.

Merkezi yönetimin taşradaki örgütlenmesinde de bakanlıklar önemli rol oynar. Taşrada hükümetin temsilcileri bulunurlar ve otonom bölgelerde hükümeti temsil eden kişilerdir. Bir nevi yerelle başkentin iletişimini birebir olarak sağlayan kişilerdir. Bu bölgelerdeki faaliyetleri hükümet adına denetleyip merkeze rapor iletirler, bu kişilerin yardımcıları da bulunur. Bakanlar Kurulu kararıyla atanırlar, öneriyi ise başbakan yapar.

İspanya Anayasası'na göre parlamento, hükümete kanun gücünde kurallar getirme yetkisi tanıyabilir. Tanınacak bu yetkinin sınırları bulunmakta, örneğin **organik kanunla**¹⁷ yapılması zorunlu olan konularda hükümet kararname çıkaramamaktadır.

Kanun hükmünde kararname ile İspanya'daki hükümet kararnamelerini ayırmak gerekir. Kanun hükmünde kararnameler yasamadan onay almadan yapılırken İspanya'da adına yasama kararnameleri de denen kararnameler bir 'yetki kanunu'na dayalı olarak çıkarılırlar. Yetki kanununu gerektiren işlem yapıldıktan sonra kanunun işlevi sona erer. Anayasa hükmü uyarınca verilecek süre belli olmak zorundadır, ayrıca bu yetki hükümet dışındaki başka bir organa kesinlikle verilemez, yetki kanununu veren makam olan yasama organı, bu yetkiyi tanıırken sınırları belirlemek zorundadır.¹⁸

Olağandışı ve acil durumlarda çıkarılan KHK'lar yetki kanununa ihtiyaç duymadan yapılır, fakat bunların da düzenleme alanları sınırlı olup devletin yönetim şeklini, seçim sistemini, otonom bölgelerin yapısal durumunu değiştiremezler. Resmi gazetede yayımlanmalarını takip eden gün onaylanmak üzere parlamentonun önüne gelirler. Kongre bu konuyu 30 gün içinde karara

---

¹⁷ Şekli kanun da denen organik kanun, belirli bir olay ya da kişilere özgü ve bunlarla sınırlı olmak üzere çıkarılan öznel, somut, bireysel, bir kere kullanılmakla tükenen ve sürekli olmayan hukuk kurallarıdır. Bireysel yasama işlemleridir.

¹⁸ Bakırcı, ss. 47-48.

bağlamak zorundadır. Sonuç olarak kongrenin kararına bağlı oldukları için bu işlemlere ‘geçici yasama işlemi’ de denir.¹⁹

Geçici yasama işlemlerinin görüşülmesi zorunlu olup yasama kararnamelerinde bu zorunluluk yoktur. Fakat kongrede yetkinin aşıldığına ya da yanlış kullanıldığına dair bir itiraz gelirse bu konu görüşülür. İtirazın yapıma süresi 30 gündür.

Kısaca değinmek gerekirse parlamenter sistemde, yürütme organı yasama organının içinden çıktığı için başbakan ve bakanların da yasama dokunulmazlığı ve sorumsuzluğundan faydalanacağı kuşkusuzdur.

3. Yargı Organı

İspanya’da yargı erki bağımsız mahkemelerce yerine getirilir. Yargıda birlik esası uygulanmakta olup Türkiye’deki gibi ‘düalist sistem’²⁰ yoktur. Türkiye’deki Hakim ve Savcılar Kurulu gibi görev yapan bir Yargı Erki Genel Konseyi bulunmaktadır. Yargıçların atanması, meslek içi görev dağılımlarından sorumludur. Ülkenin en üst düzey mahkemesi İspanya yüksek mahkemesidir. Bunun dışında bir de Anayasa mahkemesi vardır. Üyeleri, bir kısmı senato bir kısmı ise kongre tarafından aday gösterilen kişiler arasından, kanunda belirtilen şartları sağlamak koşuluyla kral tarafından atanırlar. 12 üyeden oluşur. Mali konuları denetlemek için Sayıştay görevlidir. Kamu tüzel kişiliklerini ve parlamentoyu mali yönden denetleyen kurumdur. Sayıştay üyeleri de yargıçlık teminatına sahiptirler. İdari yargı mekanizması olmadığı için Danıştay yoktur. İspanya Anayasasına göre halkın yargılamalara jüri olarak katkı sağlaması mümkündür.

IV. RASYONELLEŞTİRİLMİŞ PARLAMENTERİZM KAVRAMI VE İSPANYA KRALLIĞI’NIN PARLAMENTER SİSTEMİN BAŞARILI BİR ÖRNEĞİ OLUP OLMADIĞI MESELESİ

Parlamenter sistem, zayıf hükümetleri ve uyumsuz çalışan koalisyonları getirmesi olası olduğundan, güvensizlik oylamaları ile hükümetin her an düşürülebilme tehditlerinden dolayı yürütme organının işleyişi zaafiyete uğrayabileceği için ciddi hükümet krizlerini içinde barındırabilen bir sistemdir. Bu nedenle bazı devletler parlamenter sistemi daha etkin çalıştırmak ve krizleri önleyebilmek amacıyla anayasal bazı şekil kuralları öngörmüştür. İstikrarlı bir devlet yönetimi sağlamak amacıyla yapılan bu kurallara ‘rasyonelleştirilmiş parlamenterizm’ denir.

¹⁹ Bakırcı, s. 49.

²⁰ Yargı erkinin kendi içerisinde adli ve idari yargı şeklinde ayrılmış olması.

Bu sistemlerde hükümetin düşürülmesini zorlaştırıcı ve hükümetin kurulmasını kolaylaştırıcı bazı araçlar bulunmaktadır. Örneğin **'güvensizlik önergesi verme hakkının sınırlandırılması'** yöntemi güvensizlik önergelerinin sürekli bir tehdit gibi kullanılmasını önlemek amacıyla farklı ülkelerde değişik yollarla kısıtlanmakta olup genel olarak kullanılan usul; daha önce verilen bir güvensizlik önergesi reddedilmişse, önergeyi veren milletvekilleri bir daha aynı toplantı döneminde güvensizlik önergesi veremezler. Bu şekilde getirilen kısıtlama, milletvekillerini keyfi bir biçimde güvensizlik önergesi getirmekten alıkoymaktadır.

Bu yöntemin getirdiği bir başka teknik ise güvensizlik oylamaları gibi kritik durumlarda milletvekillerine bir ara verip tekrar düşünme şansı veren **'serinleme süresi'** metodudur. Milletvekillerinin şahsi menfaat veya duygusal olarak hareket etmelerini engellemek amacıyla getirilen bir yöntemdir. Bu ilke gereği oylamadan önce 48 saat beklenir.²¹

En çok kullanılan yöntemlerden birisi ise **'üye tamsayısının salt çoğunluğunun aranması'** yöntemidir. Bu şekilde oylamaya katılanların salt çoğunluğu yeterli gelmemekte oylamaya katılmayanların da zımnen hükümete destek verdikleri kabul edilmektedir.²²

Rasyonelleştirilmiş parlamenterizmin getirdiği bir diğer usul ise **'sadece güvensizlik oylarının sayılması'** yöntemidir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta güvenoyları ve çekimser oyların toplamından az olsa bile hükümetin görevde kalacağıdır. Örneğin 350 üyeye sahip bir parlamentoda 340 kişinin katıldığı bir güven oylamasında 140 güvenoyu 25 çekimser oy 165 güvensizlik oyu kullanılırsa hükümet görevde kalmaya devam eder. Çünkü güvensizlik oylarının mevcut durumda üye tamsayısının salt çoğunluğu temsil eden 176 sayısına ulaşması gerekir.²³

En çok bilinen rasyonelleştirilmiş parlamenterizm aracı ise **'kurucu güvensizlik oylaması'**dır. Alman, Fransız anayasalarında mevcut olan bu sistem İspanyol Anayasası'nda da bulunmaktadır. Hükümetin düşürülebilmesi için öncelikle yeni bir başbakan üzerinde anlaşılmasını öngören bu sistemde güvensizlik için yeterli çoğunluğun sağlanması yetmemekte yeni hükümetin kurulması noktasında uzlaşma aranmaktadır. Bu sistem hükümet krizlerini önleyerek sürekli yeni bir hükümet kurma çabalarını ve ülkenin istikrarının bozul-

---

²¹ Gözler, Kemal: Anayasa Hukukunun Genel Teorisi, 1. Baskı, Ekin Yayınları, Bursa 2010, s. 624.

²² Gözler, s. 625.

²³ Gözler, s. 625.

masını engellemektedir. Birleşerek güvensizlik oyu verip hükümeti düşürmek isteseler de kendi içlerinde yeni başbakan konusunda anlayamayan olumsuz çoğunluklar olarak ifade edilen bu çoğunlukların ortak olarak istemedikleri hükümeti düşürüp yeni bir hükümet üzerinde de uzlaşmadığı durumlarda mevcut hükümetin korunması amaçlanmıştır.²⁴

Bir diğer yöntem **'fesih tehdidi altında güvenoyu'** olarak ifade edilmektedir. Hükümetin istediği bir güvenoyu meclis tarafından reddedildiğinde Başbakan, Kral ya da Cumhurbaşkanı'dan meclisin feshini ister. Milletvekilliği sıfatını kaybetmek istemeyen üyeler istemese de güvenoyu vermek zorunda kalabilecektir aksi halde meclisin dağılması ve yeniden seçime gitmesi söz konusu olacaktır.²⁵

Bu araçlar dışında hükümetin yasa yapmasını kolaylaştırıcı tekniklere değinmek gerekirse birincisi **'blok oylama'** usulüdür. Burada kanunun parlamentoda madde madde oylanmasından vazgeçilmiş olup kanun bir bütün halinde kabul veya reddedilmeye zorlanmaktadır.²⁶

Yasa yapmayı kolaylaştıran tekniklerden birisi de **'giyotin usulü'** olarak geçen meclise kanun tasarısını kabul etmiyorsa hükümeti düşürmek zorundasın aksi halde kanun kabul edilmiş sayılır emri veren bir düzenlemedir. Kanun tasarıları kabul edilmeyen bir hükümet yürütme anlamında zorluk yaşayacağı ve fiili olarak güvensiz olarak görüneceği için kanun tasarısı meclis tarafından reddedildiğinde meclise 24 saat içerisinde güvensizlik önergesi vermesi zorunluluğu getirilmiştir, bu usule başvurulmadığında kanun kabul edilmiş sayılır. Yeterli çoğunluğa sahip olmayan hükümetler açısından çok işlevsel olan bu usul en etkin şekilde Fransa'da uygulanmaktadır.²⁷

Almanya'da uygulanan bir usul ise **'teşrii zorunluluk hali'** olarak ifade edilen meclis güvenoyu vermediği başbakanın yerine yeni bir başbakan seçmediyse başbakan meclisin feshini veya teşrii zorunluluk haline gidilmesini cumhurbaşkanından talep edebilir. Bu yetki 6 ay süreyle yasama organının yetkisini elinden alır ve fiili olarak yürütme organı yasama yetkilerini bu süre zarfında ele geçirmiş olur.²⁸

²⁴ Gözler, s. 626.

²⁵ Gözler, s. 627.

²⁶ Gözler, s. 628.

²⁷ Gözler, s. 628-629.

²⁸ Gözler, s. 629.

Anayasa hukukunun klasik yapısına bakıldığında yasama organının yetkisi birincil yürütme organının yetkisi ise ikincil niteliktedir. Yürütme organı yasalara dayanmak zorundadır. Fakat hükümetin işlevselliğini ve manevra alanını artırmak amacıyla bazı usuller öngörülmüştür. En yaygın rastlanana ise **'hükümete kararname çıkarma yetkisinin tanınması'**dir. İspanya'da bu konu yukarıda açıklandığı gibi daha önceden verilen yetki kanunları vasıtasıyla çözülmüştür. Bu yüzden bir nevi yasama kararnamesi de denebilir.

Rasyonelleştirilmiş parlamenter sistemin her zaman etkili olduğunu söyleyemeyiz. Elbette ki yasama çoğunluğu hükümeti düşürmek için ve yeni bir hükümet kurmak için anlaşmışsa burada yapılabilecek bir şey yoktur. Bu sistemin en önemli işlevi hükümet yeterli bir çoğunluğa sahip olmasa da salt çoğunluğa yakın bir milletvekili desteği olması halinde hükümetin işlerliğini ve istikrarını artırmasıdır. Milletvekillerinin iradesi üzerinde çeşitli yöntemlerle baskı kurarak bu yapılır. Sistemin demokratikliğine leke düşürdüğü söylenece de istikrarı ve düzeni sağlaması açısından bu metodlara başvurulması bir nevi parlamenter sistemin zorunluluğu haline gelmiştir.²⁹

Parlamenter sistemler, **'yumuşak kuvvetler ayrılığı'** şeklinde ifade edilen yürütme organının yasama organı içinden çıktığı düzeni ifade etmektedir. Buradaki en ciddi eleştiri ise yasamada çoğunluğu elde eden siyasi partinin yürütme organına da sahip olarak yasama yürütme ayrılığını ortadan kaldırayabileceğidir.

Bu noktada İspanya'nın parlamenter demokrasinin başarılı örneklerinden biri olduğundan bahsetmek mümkündür. Yasama ve yürütme ayrılığının ortadan kalkması riskine karşı muhalefetin haklarının korunması önemlidir. Bunun sağlanmasında **'tarafsız bürokrasi'** hayati bir önem arz etmektedir. Muhalefetin etkin bir varlık gösterebilmesinin temeli bürokrasinin her siyasi partiye eşit mesafede durmasından geçer. Güçler ayrılığının devam edebilmesini sağlayan en önemli unsurlardan biridir. İspanya tarafsız bürokrasiyi kurumsallaştırmış ve teknik hareket eden, bilimsel ilkeleri uygulayan bir bürokrasi var etmiştir.³⁰

Güvenoyu sistemi parlamenter sistemlerde hükümeti her an düşürülebileceği için hükümetin icraat yapmasına engel olabilmektedir. İspanya bu konuda hükümet kurulurken öncelikle üye tam sayısının salt çoğunluğuyla bu sayı sağlanamazsa 48 saatin ardından yapılacak yeni oylamada toplantıya katılanların salt çoğunluğunun oyunu güvenoyu için yeterli görmüştür. Hükü-

---

²⁹ Gözler, s. 631-632.

³⁰ Bakırcı, ss. 26-27.

met göreve başladıktan sonra verilebilecek gensoru önermeleri ile hükümetin görevine son verdirilmesi söz konusu olabilir. Bu noktada rasyonelleştirme tekniklerinden yararlanan İspanyol Anayasası öncelikle '**kurucu güvensizlik oylaması**' tekniğini kullanır. Kongre üyelerinin onda biri çoğunluğuyla verilebilen gensoru önermesinde yeni bir hükümet başkanı adayı teklif edilmek zorundadır. Buradan anlaşılacağı üzere yeni bir hükümet kurmadan önceki hükümeti görevden almak mümkün olmamaktadır. Bunun dışında bir diğer mekanizma ise '**çoğunluk karinesi**' tekniğidir. İçtüzükte belirlenen bu kurala göre güvensizlik oyu için üye tamsayısının salt çoğunluğuna ulaşması gerekmektedir. Salt çoğunlukla hükümet görevden düşürülürse yeni bir hükümete güvenoyu verilmiş olacağı için hem sistem krizi yaşanmamış olur hem de yeni hükümet güçlü bir çoğunlukla görevine başlar.³¹

Hükümetin de parlamentoyu fesih yetkisi bulunması sebebiyle güvensizlik oylaması riske girebileceği için anayasa hükmü uyarınca gensoru görüşmeleri yapılması sırasında hükümet parlamentoyu feshedememektedir. Böylece parlamento fesih tehdidi altında kalmadan görüşmelerini yapabilecektir.

Parlamentoların kullanabileceği bir başka yol '**soru ve sorgulama**' olarak karşımıza çıkar. Soru herhangi bir milletvekilinin bir bakana veya bakanlar kuruluna yönelteceği sorudur. Soru yazılı veya sözlü olarak cevaplanabilir. Kişilere ve kurumlara saldırı niteliği barındıran, bireysel çıkarlar içeren, kanuni danışma niteliği taşıyan soruların sorulması yasaklanmıştır. Bu konudaki kararı Başkanlık Divanı verir. Sorgulama ise daha genel bir yol olup hükümetin siyasal politikaları sebebiyle verilir.³²

İspanya parlamentosunda zaman kayıplarını önlemek ve tekrarlara düşmemek amacıyla politik konular kongrede teknik meseleler içeren konular ise komisyonlarda kararlaştırılmaktadır. Hükümetin sunduğu metinlerde ise metnin tamamı değil yalnızca uyuşmazlık içeren konular tartışılmaktadır.

Kongre tarafsız bir idareye sahiptir ve bu durum bütün siyasi partilere güven verdiği gibi İspanya'nın parlamenter demokrasisine de katkı sunmaktadır. Tarafsız idare sistemin bir teminatı olarak düşünülmüş, ucuz siyasi hesaplardan uzak duran bilimsel bir anlayışla üniversiteler ile birlikte hareket eden bir mekanizma ortaya konmuştur. Üniversitelerin de katkısı ile teorik altyapısı sağlam bir işleyiş oluşturulmuştur.

³¹ Bakırcı, s. 68.

³² Bakırcı, ss. 70-71.

Tüm bu anlatılanları kısaca özetlemek gerekirse İspanya, sistemin altyapısını ileri hukuk teknikleriyle oluşturmuş açmazlara yer vermeyecek şekilde kurgulamıştır. Rasyonelleştirilmiş parlamenter sistemin araçlarından yararlanarak hem yönetimde istikrar hem de temsilde adalet ilkelerini bir arada gerçekleştirmeye çalışmıştır. Yasama ve yürütme organları arasındaki uyum gözlemlenmiş, denge ve denetim araçları oluşturulmuş, kurumsallaşmış tarafsız bir bürokrasi yerleşik hale gelmiştir.

V. İSPANYA'DA BÖLGESEL YÖNETİMLERİN ÖZERKLİĞİ SORUNU

A. Bask Sorunu

Tarihsel kökeni çok eskiye dayanan bask toplumu milliyetçi bir yapıya sahiptir ve tarihin birçok döneminde farklı milletler tarafından kuşatılmalarına rağmen bağımsızlık anlayışından taviz vermeyen bir yapıya sahiptir.

İspanya'da 18. yy sonlarında yaşanan iç savaşta özgürlükçü ve muhafazakârlar arasındaki görüş farklılıkları olmuştur. **Karlist hareketi**³³ destekleyen bask toplumu bazı ayrıcalıklarını kaybetmiş ve gerilla savaşını başlatmışlardır. İspanya merkezi hükümeti ise zayıflayan bask toplumunun daha da üzerine gitmiş, anayasada verilen kısmi özerklik kaldırılmış ve asimilasyon politikası uygulamıştır.

Bask toplumunu radikal görüşleriyle etkileyen kanaat önderleri vasıtasıyla bask milliyetçiliği iyice yükselmiş saf bask ırkından söz edilmeye başlanmıştır. Bask Milliyetçi Partisi kurulmuş ve hakların bir kısmı tekrar kazanılmıştır.

Katı bir üniter yapıyı savunan Franco iç savaştan başarıyla çıkıp yönetimi tek başına ele geçirdiğinde bask toplumunun kazanımları tekrar kaybedilmiş, bask dili yasaklanmaya başlamış, basklılar vatana ihanetle suçlanmaya başlamıştır.

Baskılar sonucu doğal reaksiyon göstermeye başlayan bask toplumu 1959 yılında ETA olarak bilinen örgütü kurmuş, kanlı eylemler yaparak kendisini göstermeye çalışmıştır. En çok bilinen eylemlerinden birisi 1973'te Amiral Carrero Blanco'ya düzenledikleri suikasttır.

1975'te Franco'nun ölmesiyle Bask toplumu rahatlamış, İspanya'da daha özgür bir siyasi atmosferin olmasının da etkisiyle merkezi hükümet Bask'a özerkliği yeniden gündemine almıştır.

---

³³ İspanya krallığını yöneten Bourbon hanedanının alternatif bir kolunu kurmayı amaçlayan gelenekselci ve katı kurallara bağlı hareket.

Verilen kısmi özerklikten memnun olmayan ETA bağımsızlık talep etmiştir, 2000'lere kadar eylemlerini sürdürse de 1990'lardan sonra hatalı eylemleriyle halk desteğini kaybetmeye başlamış, aleyhinde protestolar düzenlenmiş, dış desteğini kaybetmiştir. 2011'de silahlı eylemlerine tamamen son verdiklerini açıklamışlardır.

Günümüzde halkın bağımsızlık talepleri halen mevcut olsa da halkın çoğunluğu radikalize olmaktan uzaktır. Bu noktada Franco'dan sonra merkezi hükümetin uyguladığı '**yumuşak güç**'³⁴ politikası başarılı olmuştur denebilir. Şiddetin çözüm olmadığı göstermiş ve sonuç olarak ETA'yı saf dışı bırakmıştır.

B. Katalonya ve Bağımsızlık Referandumu

İspanya'nın nüfus ve turizm açısından en önemli bölgesi Katalonyadır. 2017 yılında yasaya aykırı şekilde bağımsızlık referandumu gerçekleştiren Katalonya'da %43 katılımı ile gerçekleşen bu referandumda çok yüksek oranda evet oyu çıkmıştır. İspanya merkezi hükümeti bu referandumu tanımamış, yasa dışı olduğunu ifade etmiştir.³⁵

İspanya dışında da yakından takip edilen bu olayda hemen hemen bütün devletler kendi içerisindeki ayrılıkçı hareketleri körükleyebileceği endişesiyle İspanya'nın toprak bütünlüğünü savunmuşlardır.

Günümüzde hükümetle Katalan özerk yönetimi arasında gergin atmosfer sürmekte ve katalanlar bağımsızlık taleplerini halen yüksek sesle dile getirmektedirler.

SONUÇ

İspanya devleti karışık olaylarla dolu siyasi tarihi ve çok uluslu yapısıyla kendine has bir yapıyı ihtiva etmektedir. Özellikle 1978 Anayasasından sonra Özerk yönetimlerin sıkı ayrılıkçı taleplerini başarılı bir şekilde yönetmiştir. Yine de özerk bölgeler önemli kazanımlar elde etmiş, kendi yönetim yapılarını parlamento onayıyla belirlemeye başlamışlardır. İleride bu hakların devamı olarak mali ve idari konularda daha geniş yetkiler merkezi hükümet tarafından düşü-

³⁴ Üzerinde etki kurarak bir kişi, kurum veya topluluk nezdinde söz sahibi olma, üzerinde baskı kurmak anlamına gelir. Ekonomik, siyasi veya fiili müdahale içermediği için kuvvet kullanımından farklıdır.

³⁵ Çelik, Sinem: 2017 Katalan Bağımsızlık Referandumu ve Katalonya Parlamentosu'nun Bağımsızlık İlanına Yönelik Uluslararası Tepkiler, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler, Cilt: 19, Sayı: 1, 2021, s. 172.

nülebilecektir. Parlamenter monarşiyi başarıyla uygulayan İspanya, teorik alt-yapısı güçlü bir sistem kurmuş ve rasyonelleştirme tekniklerinden yararlanmış-tır. Krallık makamı da bürokrasinin, yasama ve yürütmenin arasında bir denge unsuru olarak, kurumların düzgün ve düzenli işlemlerini gözetmekle yetkili olup sistemde varlığını sürdürmektedir. İki kanatlı parlamento yapısı özellikle senato sayesinde merkez-taşra ilişkilerine katkı sunmakta, yüksek siyaset ve teknik konular ise daha çok kongrenin ve hükümetin ilgilendiği konulardır.

KAYNAKÇA

- Ansiklopedi Yayınları Tic. ve San. A.Ş., İspanya, *Bertelsmann Bugünkü Dünyamız Atlas Ansiklopedisi*, Almanya, 1993, Cilt: 1, ss. 36-39.
- BAKIRCI, Fahri. (2014). İspanya Parlamentosunun Yapı ve İşleyişi Üzerine, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 63, Sayı: 1, ss. 1-80.
- ÇELİK, Sinem. (2021). 2017 Katalan Bağımsızlık Referandumu ve Katalonya Parlamentosu'nun Bağımsızlık İlanına Yönelik Uluslararası Tepkiler, *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 19, Sayı: 1, ss. 171-178.
- EKER, Aytaç vd., İspanya, *İspanya Yeni Rehber Ansiklopedisi*, İstanbul, 1993, ss. 182-186.
- CÖZLER, Kemal. Anayasa Hukukunun Genel Teorisi. 1. bs., Bursa: Ekin Yayınları, 2010.
- Milliyet Gazetecilik A.Ş., İspanya, *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*, İstanbul, 1992, Cilt: 11, ss. 5817-5836.
- ÖZTOP ANIL, Fatma. (2015). Devlet İçi Etnik Çatışmaların Çıkış Nedenleri: İspanya'daki Bask Sorunu Üzerine Bir Değerlendirme, *PESA Uluslararası Sosyal Platformları Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 2 ss. 56-75.
- TUNCER, Aziz. (2010). İspanya'daki Bölgesel Yönetimler ve AB Politikalarının İspanyol Bölgesel Yönetimlerinin Şekillenmesindeki Rolü, *Akademik İncelemeler Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 2.
- USTA, Sefa., BİLGİÇ, Erdal. (2017). Merkezi Yönetim - Yerinden Yöntem İlişkileri İspanya ve Türkiye Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz, *Strategic Public Management Journal Dergisi*, Cilt: 3, Özel Sayı.
- YILDIZ, Mete. (2011). İspanya Yönetim Sistemi'ndeki Tekçilik ve Federalizm Tartışmalarının Değerlendirilmesi, *H.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 29, Sayı: 2, ss. 175-191.